

دوه څلوېښتم پوډکاست

بندرونه «دویمه برخه»

جنبش: د افغانستان د بندرونو په اړه یوې بلې خپرونې ته ستړي مه شی.

مقطع زمانی ییرا که در باره آن اینجا امروز صحبت میکنیم مصادف است با تعیین سرحدات شمالی و غربی ما و تحمیل خط دیورند بر افغانستان که دسترسی کشور به بنادر بحری را سد نمود.

د ژوند لارې لږې مېلمه او ویناوال د پخوا په څېر ولسمشر محمد اشرف غني دی، زه هم داود جنبش یم، تاسې ټولو او ښاغلي غني ته -چې راسره مخامخ دی، په سلام او درنايو هرکلی وایم، ستړي مه شی.

دکتور غني: بسم الله الرحمن الرحيم، ډېره مننه، زما تاوده سلامونه او د مینې نه ډکې هیلې ټولو وطنوالو ته هر چېرې چې دي.

جنبش: ډېره مننه، د هغوی په استازیتوب هم علیکم السلام. تېره خپرونه کې د افغانستان د بندرونو په لنډ تاریخ باندې، همدغه زمانی مقطع چې موز وښوده په دې کې تېر شوو. دا ګڼه به که ستاسې اجازه وي د شلمې پېړۍ له وروستۍ لسيزې نه را پیل کړو، مخصوصاً هغه وخت چې شوروي ځواکونه له افغانستانه ووتل او شوروي پلوه حکومت هم په کابل کې پښتګ شو. دا د هېواد په تاریخ کې ډېره تیاره دوره ده چې خدای دې یې بیا نه راولي. په بندرونو په دغه وخت کې څه راغلل؟

دکتور غني: که غواړئ چې یو ډېر واضح انځور ولرئ، خاصتاً شمال او شرق د افغانستان نه، د ښاغلي [اسدالله] ولوالجي کتابونه ولولئ. مقصد څه دی دې کتابونو کې؟ سل کاله دولت جوړونه روانه وه، د شوروي پلوي حکومت په پښتګدو دغه لاره معکوسه شوه، جنگسالاری خوا ته، زورواکۍ خوا ته [ولاره. تر دغه وخته]، خاصتاً شیرخان بندر، حیرتان او توره غونډۍ ډک او مالامال وو. توره غونډۍ کې هرات کې نسبي نظم و، لویې پکتیا کې هم او لوی ننگرهار کې هم، مگر شمال کې خاصتاً لومړۍ برخه کې دا اول وښل شول او بیا یو عمومي چور روان شو چې ټول تاسیسات له منځه لاړل، وران

شول او همدا رقم پس ته توره غونډۍ کې هم څه تاسیسات نه وو پاتې وختې چې ما ولیدل په خپلو سترگو، دا ټول یې له منځه وړي وو. دویمه خبره دا ده چې معلومدار، مرکز له منځه لاړ او وختې چې مرکزیت له منځه لاړ شي، هرې خوا ته یوه خاصه خودمختاري وه. په دې چوکاټ کې حساب و کتاب معلوم نه و، هېڅ بانک کې یې څه دارایی نه وه پریښې، بانکونو باندې هم خاص امرونه کېدل. وزارت مالیې ته لارم څوکی نه وې، څوکی او مېزونه نه وو. هغه ځای کې چې اسناد ساتل کېدل، ماران او لړمان وو. د کابل هغه ورځې دې خدای بیا چا ته نه ښکاره کوي. ځکه خبره په دې کې وه چې ټول شیان لارل تشدد خوا ته. قندهار کې څه وشول! شمال شرق ولایتونو کې څه وشول! شمال ولایتونو کې څه وشول! مرکز کې څه وشول! داسې یوه دنیا راغلې وه چې د هر چا جگړه وه بل چا سره او پس له هغه نه بیا هم معلومدار دوامداره جگړه چې د طالبانو د خوځښت او د شمال اتحاد په منځ کې وشوله، د دې ټول تاوان ولس ورکړ او نتیجه یې دا وه چې څومره خلک مهاجر شول. او بله نتیجه یې دا وه چې ډېر زر د افغانانو شهرت خاصاً پاکستان کې دومره سپک شو چې حد و اندازه یې نه درلودله. یو وخت یې چې ورباندې ویاړ کاوه، دا یې په سپکوالي [یادول] او د سپکوالي کلمات استعمالېدل. جنبش: آیا بندری را در همین مرحله سراغ داریم یا ثبت شده که به عنوان گذرگاه های ترانزیت و تجارت وظیفه خود را کماکان ادامه داده باشد؟

دکتور غنی: در اینجا چند نکته را باید در نظر بگیرید: بصورت نسبی هرات از یک جنگ عمده داخلی فارغ بود و طالبها به زودی هرات را تسلط پیدا کردند. در عین حال در ننگرهار جنگ واضح صورت نگرفت. از این جهت، نوع تجارتی که دوام داشت صادرات دوباره بود. به این معنی که در افغانستان واردات صورت میگرفت و قانونی میبود، اینها دوباره به پاکستان صادر میشد و پاکستان از خطری که در آن احساس میکرد زیاده از ۲۰ قلم را ممنوع قرار داده بود و مشکلات نهایت زیاد را در راهش ایجاد میکرد. مگر موضوع اساسی در اینجا قاچاق مواد مخدر است، که دو راه عمده بود: یکی راه شمال است که بالآخره در دهه دوم قرن ۲۱، تخمینش در حدود ۳۰ میلیارد دالر از طرف موسسه ملل متحد [بود] که موظف آنست و دیگر راه جنوبی بود که تخمین آن به ۵۰ میلیارد دالر رسیده بود، که البته این قیمت در اروپا است. و از این جهت قاچاقیرهای عمده اروپا در مواد مخدره تاگلو در این شامل بودند. راه قاچاق شمال به روسیه میرسید و به چین و از طرف جنوب به ایران و از

راه بلوچستان تا افریقا و بعد از آن به آسیای شرقی و اروپا و اینها. قسمت دیگر معادن ماست، مخصوصاً از زمرد شروع کنید که [جنگ داخلی توسط آن] تمویل میشد. نکته دیگری که دوام داشت چاپ پول بود. روسها بدون اینکه کدام سرمایه خاص را اختصاص بدهند، گروه های طرفدار خود را از راه چاپ پول تمویل میکردند و این به کانتینر ها می آمد.

جنبش: نه پوهپرم چې نور هیوادونه به زموږ په هیواد کې، سوداگری کې مصروف وو که نه، د گلووډیو په دغه حالت کې یوازینی هېواد چې موږ یې اسناد لرو رسمي چې په افغانستان کې یا د افغانستان له لارې په سوداگری او ترانزیت باندې بوخت وو، پاکستان و. نصیرالله بابر د هغه وخت د کورنیو چارو وزیر و. هماغه وخت کې یې بی بی سی ته -چې ما په کې کار کاوه، ویلي وو چې زموږ مالونه د کندهار له لارې منځنۍ آسیا ته تلل، وسله والو پرې برید وکړ، بیا د مدرسو شاگردان راغلل، زموږ کاروانونه یې مصئون هغه ځای ته ورسول او داسې ویل کېږي چې همدا د طالبانو د تحریک پیل و. نورې داسې بېلگې هم لرو چې نورو هیوادونو دې د گلووډیو په دغه حالت کې زموږ هیواد د ترانزیت لپاره استعمال کړی وي؟

دکتور غني: هیوادونه هم شته، مگر خاصاً افراد شته او کمپنی دي. دوه لویې کمپنی وې، د تېلو کمپنی، د گاز کمپنی. یوه یې یونیکال نومېده، بله یې دلتا نومېده. یوې سره ډاکتر زلمی خلیلزاد مشاور و، دویمې سره چارلي سنتوس - چې مخکې له هغه نه د ملگرو ملتونو د خاص استازي معاون و. دوی غوښتل چې له ترکمنستان نه پاکستان ته پایپ لاینونه جوړ کړي. دا خبره د پاکستان له خوا مطرح شوله او اولې مرحلې کې دا دوه کمپنی د امریکاییانو په مرسته زبنتې ډېرې استوارې وې او که مصاحبې د هغه دوران د ډاکتر خلیلزاد وگورئ، ده له دې نه دفاع کوله چې طالبانو ثبات راوړی او دوی بدلون کې دي او باید امریکا دوی سره راشه درشه ولري. پس د شوروي اتحاد له ړنګېدو نه مرکزي آسیا هم مستقله شوې وه، خپل استقلال یې نیولای و، دا موضوع چې د مرکزي آسیا گاز او تېل څنګه جنوبي آسیا ته انتقال شي، نصیرالله بابر او د پاکستان د هغه دوران حکومت ته یوه اساسي موضوع وه. تنها پس ته چې هغه کمپنی په دې نتیجې ورسېدې چې اوس د دې امکان نشته، دا موضوع کمزورې شوه. جنبش: په نتیجه کې د طالبانو نه د امریکا او لویدیځ مخ هم واوښته. در بخش قبلی یک شمه ای از آنچه در اقتصاد کشور و در بنادر ما بصورت مشخص بعد از سقوط حکومت طرفدار شوروی در

افغانستان میگذشت، صحبتی شد و یک تصویری را شنونده‌ها دارند، ولی اگر حالا مشخص‌تر بیاییم بعد از اینکه امارت اول طالبان سقوط کرد و شما در اداره انتقالی به عنوان وزیر مالیه وارد حکومت شدید، عضو حکومت شدید و مسوولیت مستقیم بنادر و گمرک‌ها و مسایلی از این قبیل به شما تعلق گرفت. از آنچه که در ذهن تان به عنوان خاطره‌های آن دوران باقی مانده، صحبت کنید.

دکتور غنی: نکته اول اینست که حکومت مرکزی فاقد عواید بود. عواید در گمرک‌های عمده کشور خصوصی شده بود. لویه جرگه اضطراری که به حیث وزیر مالیه انتخاب مرا صحنه گذاشت، نماینده‌های ملت بصورت واضح اجماع را ظاهر کردند که یک دولت مرکزی فعال و خدمتگار میخواهد. عواید ما در اول از ۲۰۰ میلیون دالر [در سال] کمتر بود و من مجبور بودم که هم کمک‌های بین‌المللی را جذب کنم [و هم روی عواید ملی کار کنم]. اما فراموش نکنید که در آن دوران ایالات متحده آمریکا کمترین علاقه داشت که آینده افغانستان را تمویل کند و در طول این دوران بود که جامعه جهانی را در کنفرانس برلین در ۲۰۰۴ قناعت دادم که ۸'۲ میلیارد دالر را برای ۵ سال آینده تعهد کند و بصورت عمومی دوباره سر ۲۶ میلیارد دالر ما صحبت کنیم که نکات بعدی است. یکی از نکات کلیدی مرکزیت اینست که باید تمام مامورین دولت را بتوانید معاش بدهید و معاش را به وقت بدهید. و این، بدون اینکه گمرکات کشور - که خواسته مردم بود، مرکزی شود، راه دیگر نداشت. برای ایجاد این، اجماع به کار بود و یکی از خاطرات اول من اینست که تمام والی‌های ولایاتی را که گمرکات داشتند کرزی صاحب به کابل خواست، اما ۳ روز اینها را ندید و این یک تاثیر فوق‌العاده سرشان گذاشت چون روز به روز تشویش آنها زیادتر میشد که در همان وقت فرمان عزل شان را شاید صادر کند. بعد از این، اینها را در جلسه شورای امنیت خواست و یک تصویب واضح شورای امنیت شد که همه شان مابینش امضا کردند که مالیات مرکزی میشود و دیگر اینها صلاحیت‌های خاص به نامهای مختلف برای خود گذاشته نمیتوانند که اصول و مقررات دولت را کنار بگذارند. این معلومدار، از نگاه مشروعیت نکته کلیدی بود که فیصله وجود داشته باشد، اما مثال چه را شنیده‌اید که موشها از یک پشک ترس داشتند و یک موش پیشنهاد کرده بود که بهترین راه اینست که اگر در گردنش زنگوله بیاندازیم. باز یک موش پیر گفته بود که کی در گردنش زنگوله می‌اندازد؟!

در این وقت به من احوال روان کرد یکی از والی ها که حال که در کابل امضا کردیم، اگر جرئت دارید بیاید این را در ولایت عملی کنید. اولین اقدام من این بود که برایشان نشان بدهم که من این را میتوانم عملی کنم. و طریق عملی کردنش صحبت با مردم در مساجد جامع بود. در مسجد جامع هرات خاطره واضح منست و در آن جلسه من فلسفه اساسی حکومتداری در دین مبین اسلام را که یک اولی الامر است [تشریح دادم]. وقتیکه یک اولی الامر مشروع وجود داشته باشد، کسی خود را امیر گفته نمیتواند. و وقتیکه می برآمدم، واسکت مرا از عقب با کارد بریدند. اما نکته دیگر هم بسیار دلچسب بود و این شاید از بدترین خاطرات من باشد. والی صاحب می برآمد، بوتهایش کمی خاک پُر شده بود، یک دگروال که دریشی نظامی به تنش بود، کلاه خود را از سر خود برداشت و بوتهای والی صاحب را همراهی کلاه خود پاک کرد.

جنبش: که این یک توهین بزرگ به مسلک نظامی هم بود.

دکتور غنی: نه تنها به مسلک نظامی، بلکه به تمام اساسات دین مبین ماست. این رقم وضعیت برای تان نشان داده میتواند که فرق دیدگاه چقدر بود و فضای ترسی که وجود داشت در این ولایات تا چپی اندازه بود. اما نکته دیگرش هم اینست که کسانی که قدرتمند بودند یا بنام زوردار معرفی میشدند - کلمه «جنگسالارها» را بعضی ها استفاه میکنند، در عین حال می فهمیدند که مشکل بنیادی مشروعیت دارند و گذشته شان را مردم فراموش نکرده اند. از این جهت من توانستم در کوتاه ترین مدت گمرکات را مرکزی بسازم و طرحی را که داشتیم [عملی کنیم]، متاسفانه بعد از آن آقای خلیلزاد به حیث سفیر ایالات متحده امریکا به کرزی صاحب مشوره داد و هر دوی شان به نتیجه رسیدند که باید این زورمندها را در حکومت مرکزی بیاورند و یکی از شرطهایش این بود که من در وزارت مالیه نمانم، برای من پیشنهاد کردند که به وزارت معادن بیایم، من قبول نکردم و [گفتم] من چون برای خدمت به افغانستان آمده ام، اگر ریاست پوهنتون کابل را برایم اهدا کرده میتوانید خوب، غیر از آن من حاضر نیستم در حکومت کار کنم. یعنی سه بدیل واضح آینده افغانستان وجود داشت: یکی این که یک دولت خدمتگار و یک دولت انکشافی بوجود بیاید، که بتوانند آلام تمام این دردهای چند دهه را دوا کند؛ دوم، یک حکومت مافیایی روی کار میآید که یک عده معدود سرمایه دار میشوند؛ و سوم، اینست که از بحران به بحران خواهند رفت. و بدبختانه دیدید که پیشنهادی که به عمل آمد اصلاحات اساسی

و یک دیدگاه اساسی انکشافی کنار گذاشته شد. و در آن جمله قدرت این زورمندها مخصوصاً بعد از انتخابات پارلمان و دادن امکانات وسیع به اعضای پارلمان به شبکه های خاص شخصی مبدل شد. جنبش: که اشتباه ونه کرم، یعنی تاسې دلته دا وویل چې شروع مو له هراته وکړه او د هرات ترڅنگ بلخ.... پوښتنه مې دا ده چې بلخ کې هم قندهار کې هم، ننگرهار کې هم زورور واکمن وو.

دکتور غني: قندهار ته هم لایم، جلال آباد ته هم لایم، پس له هرات نه، ځکه چې اصلي خبره هلته وه، هلته نغدې پیسې وې، تر آخري لحظاتو پورې خلکو باور نه شو کولای چې دا پیسې به کابل ته انتقال شي. شل میلیونه ډالره ما انتقال کړل، د هغه وخت د واشنگتن پوست او نیویارک تایمز په مقالو کې یې گزارش لیدلی شئ چې مساله څه وه او په څه ترتیب باندې مو دا وکړل. دې نورو ځایونو کې نغدې پیسې نه وې، ډېرتر دا وو چې څنگه اصول ترلاسه واخلو. بله خاطرې مې دا ده چې د کود و برق فابریکې ته لایم بلخ کې، خلکو ته چا معاش نه و ورکړی. فابریکې تولید کاوه، کود یې تولیداوه، اما دا ټول په شخصي توگه خرڅېدل او پیسې به څو محدودو خلکو ته لارې. رئیس د فابریکې مې چې ولید، ورته مې وویل څلرویشته ساعتو کې به یا ټولو ته معاش ورکوي یا به دې له پښې نه ځورند کړم. څلرویشته ساعتو کې یې ټولو ته معاش ورکړ. بښنه غواړم، مگر دا دغه رقم خلک وو چې په دا رقم ژبه پوهېدل. او همدارقم د حیرتان په بندرگاه کې یا نورو ځایونو کې به مې خلک لیدل چې ذره یې سر په دې نه خلاصېده - چې قندهارۍ اصطلاح استعماله کړم، اما ټول یې گمرک کې [مقرر] کړي وو. بله خاطرې مې دا ده چې د یوه وزیر باډیگارډ راغی راته، ویل یې که دا د ننگرهار گمرک راکړې. ما وویل ته څه کاره یې؟ ویل یې خوزه یې باډیگارډ یم. ما ویل گمرک به څنگه چلوې؟ ویل یې شته، بیا به خلک ونیسم. دغه ذهنیت و. د مالیې وزارت کې ښې طالع مې درلودې چې یو ډېر پیاوړی ټیم و چې واقعاً ملي لید یې درلوده او په دې باندې مټین وو او کتابونه یې جوړ کړي وو په دې اړه، چې څنگه دا [وطن] په پښو ودرېږي او په څه طریق له تعرفې نه نیولې تر د خلکو روزل، تر د یوې اکاډیمۍ جوړول ... دا ټول برابر شوي وو، مگر معلومات، دوو کالو کې دا کافي نه وو چې دا ټول عملي شي او د دې لپاره چې دا ټول تاسیسات په پښو ودرېږي، هغه ته هم مور امکانات برابر کړي وو، مگر وختې چې سیاسي وضعیت بلې خوا ته لاړ او موافقه وشوله د امریکایانو او کرزي صاحب منځ کې

چی باید حکومت ته دا خلک راوړل شي او وزارتونه دوی ته وسپارل شي او پس له هغه نه په هماغه طریقه باندي د دوی افراد په ولایاتو کې وټاکل شي، نو لاره بلې خوا ته لاړه.

جنبش: در این مورد سوالات فوق العاده زیاد است که متأسفانه به علت کمبود وقت نمیتوانم همه را بپرسم ولی خوب یک تصویر را شنونده ها حتماً یافته اند که آغاز از کجا شد و به چی دلیل آن آغازی که شاید میتوانست به یک انجام بسیار خوب برسد ادامه نیافت. ما چون دوران بعد از سقوط امارت طالبها را صحبت میکنیم، سوال دیگر من اینست که در همین دوران، یعنی در همین ۲۰ سال، یکی دو بندر دیگر هم ساخته شد، آیا برنامه های گلی در مورد بنادر بر خط دیورند و بر سرحدات ما در شمال و غرب چه بود؟

دکتور غنی: اول این بود که نیمروز را، خاصاً شهر زرنج را ما به پا ایستاد کردیم به حیث یک نمونه واضح که در عین حال خطر این بود و یک قسمت توطیه ها و پروپاگند واضح بود که این از خاطر اینست که اهمیت هرات را ما پایین بیاوریم، که بالعکس شما دیدید که با افتتاح تورغندی، کوریدور لاجورد و راه های دیگر، اهمیت هرات دو چند شد و سه چند، با طرح خط آهن و اینها بیکه داشتیم. همچنین در نیم شب من به [بندر] غلام خان رفتم در خوست و تاسیساتش را دیدم و امکانات غلام خان نهایت زیاد بود از جهتی که کابل - کراچی را چند صد کیلومتر راهش را نزدیکتر میسازد. یک قسمت زیاد ولایات ما در شمال و جنوب و جنوب غرب با ممالک همجوار سرحد داریم یا ولایات ما که بالای خط دیورند واقع استند، ظرفیت ترانزیتی را دارد. از این جهت، عرض من به شما و تمام مردم افغانستان اینست که موضوع گمرک را در چارچوب ترانزیتی شدن افغانستان ببینید. این را تنها در چارچوب واردات افغانستان ببینید یا حتی در چارچوب صادرات افغانستان. یکی از عمده ترین دلایلی که ما باید سر زیربنای گمرکات خود سرمایه گذاری کنیم و راه های تردد را زیادتر بسازیم، اینست که افغانستان با موقعیت خود در قلب آسیا میتواند از ترانزیت پنج یا ده چند گمرکات عاید داشته باشد. اگر از نگاه گمرکات ببینید یک نوع سرمایه گذاری است، ما اگر از نگاه ترانزیت اینرا ببینید و ترانزیت بین المللی و بین المنطقی را در این نظر ببینید، باز دیدگاه ما نهایت تغییر میکند و از این جهت تنها در نگرهار طور مثال، تورخم مطرح نیست، پهلوی آن هم مومندره مطرح است که راه را به طریق دیگر تغییر داده میتواند. راه کنر باید دوباره به قسمت عنعنوی اش - که از راه سوات

ارتباط داشت زنده شود. به طرف بدخشان، هم از نگاه ارتباط بین چین و آسیای جنوبی طرف دیگر بینیم. پکتیا، پکتیکا، خوست، زابل و هلمند هم از نگاه ارتباط با بنادر عمده پاکستان و ایران در خلیج و از طرف دیگر بحیره کسپین حال مطلق یکی از نقاط کلیدی است برای ما. و از آن جهت نه تنها آذربایجان بلکه جورجیا و از راه آذربایجان ترکیه و اینها از راه زمین همه مطرح است. و از طرف دیگر آسیای مرکزی تا روسیه و مهمترین بازار دیگر ما چین و باز کوریدور آبی بیکه از این جهت ایجاد شده میتواند به هندوستان، این نقاطی است که موقعیت ما را به شکلی مطرح میکند که سرمایه گذاری بزرگ و امکانات کار و کاریابی و تحرک اقتصادی در این زیادتر شود.

جنبش: یو خای چې همدغو کلونو کې رسنیو ډېر یاداوه بهرامچه ده، فکر کوم چې په هلمند ولایت کې دی او یادونه کېده چې له دې لارې نه ډېر مواد چې زیات یې قاچاق دي او زیات یې د وسلو او نشه یي توکو قاچاق دی، وسله وال هم پرې اوږي را اوږي، دا یادونه کېدله. د بهرامچې قانوني حیثیت څه دی؟ یعنې دا یو وخت کې، کوم وخت بندر و که نوې لاره د قاچاق لپاره جوړه شوې؟

دکتور غني: نه، دا د قاچاق له لارې نه ده، لکه چې قلات نظر یا ځینې نور ځایونه دي ایران سره. د بهرامچې اهمیت په دې کې دی چې نزدې ترینه لاره ده گوادر [بندر] ته او له دې نظر نه کېدای شي چې یوه عمده مشروع لاره وی، او یوازې قاچاق د مخدره موادو او دا نه و، زموږ رخام هم قاچاق کېدل، ځکه چې خدای جل شانہ مور ته مرمر او رخام کې یو ظرفیت راکړی چې شاید ۲۰۰ یا ۳۰۰ کاله نور مور وکړای شوو چې صادرات ولرو. دا هم له دې ځای نه کېدل. اوس باید بهرامچې ته د نوي نظر نه وگورئ او که په تېرې برخې کې مو په یاد وي، [هلته] د احمدشاه بابا د دوران ارتباطات چې څنگه بلوچستان او سنده د افغانستان برخه وه هغه وخت کې، اما د اقتصادي لارې نه خاص ارتباطات وو او بلوچستان بنادرو نه گټه اخیستل کېده. د بلوچستان راتلونکی افغانستان سره تړلی، ځکه چې سنده یې رقیب دی، سنده خپل بنادر لري، هلته تاسیسات موجود دي او دا ټوله پانگه چې چینایانو په گوادر کې واچوله بې له نه چې افغانستان سره او له هغه لارې نه مرکزي آسیا سره وصل شي، له هغه نه گټه نه شي پورته کېدای. او بل دې ته هم وگورئ، هلمند کې ډېره پانگه اچول شوې او هلمند ډېر خاص ظرفیت لري، ځکه هلمند کې د ځمکې جایداد، لوی جایدادونه دي. د هلمند طرحه امریکایانو د کالیفورنیا له ایالت نه راوړله او دلته یې پلې کړله. نو دلته هغه امکانات شته چې دا ټوله ساحه: هلمند،

نیمروز، هرات، قندهار کولای شی چی د ایران -چی یو ډېر لوی واردوونکی د زراعتي توکو دی، یوه ډېره برخه [د اړتیاوو] برابره کړي او خاصاً هغه ذخیره د مرمرو او دا چی شته په هلمند کې، ټول خلیج کې [بازار لری] او غیر له هغه ترکمنستان تر آذربایجان. مه هېروئ، د هرات خاصاً د چشت شریف مرمرو هغو بهترینو سپینو مرمرو د ایتالیې سره سیالي کوي او مور ته ښه موضوع دا ده چی ایتالیې کې دا ذخایر ختمېدو کې دي. نو دې برخو نه که دا وگورئ، دلته یو راتلونکی دی چی واقعاً باید یو بل خوا ته وگورئ چی هغه ځایونه چی په دې کلونو کې له بدې مرغې نه د قاچاقو د سلاح او د نشه یي توکو لپاره استعمالېدل دا مشروع ترانزیت لپاره بین المنطوي او بیا بین المللي برخو کې زښت ډېر گټور کېدای شي.

جنبش: در مورد تجهیز بنادر کمی صحبت شد در برنامه گذشته، حال میخواهم مشخص تر بپرسم که برای قرن ها، بارگیری ما و تخلیه اموال ما همیشه فزیکمی بوده، مردمی که در آنجا کار میکردند، افرادی که کار میکردند این را یا بار میکردند یا تخلیه میکردند. از این نگاه چی تغییراتی در بنادر پیش آمد و همچنان از نظر اینکه سهولت پیدا شود در صدور تعرفه ها و محصول کردن اموال وغیره یعنی از نظر وسایل معاصر ثبت اجناس، چی تغییراتی در بندرهای ما پیش آمد؟

دکتور غنی: نکته اول این بود که در قانون گمرکات تغییر بنیادی آمد وقتیکه من شرف خدمت بحیث وزیر مالیه را داشتم. تمام تعرفه تغییر کرد، محدود شد، چون وقتیکه تعرفه بسیار طویل و عریض باشد قضاوت را به مامور میگذارد و در مابینش قاچاق و اینها میآید. بدبختانه بعد از اینکه تغییر آمد برای سالها آن تعرفه را اجراء نکردند. از این جهت، چندین سال گرفت که تعرفه بیکه بر اساس قانون گمرک آمده بود عملی شود، چون دستهای دیگر وجود داشت و در اینجا نکته کلیدی جناب جنبش صاحب اینست که بین تجارت و سرمایه گذاری باید تفکیک کنید. ما تجربه چند هزار ساله تجارت را داریم، اما از سرمایه گذاری ما بصورت اساسی مثلی که در برنامه های پیشتر برای تان گفته ام، تنها دوره آقای زابلی بود که از گمرکات به حیث وسیله سرمایه گذاری استفاده شد، چون دولت خاندان نادرشاه، اینها مالیات را از دست دادند. مالیات تغییر نکرد، مالیات بر زمین و مالیات بر مواشی. مالیات بر مواشی بخشیده شد بعد از یک سال بد که سال خشکسالی بود و مالیات بر زمین تغییر نکرد. از این جهت اتکای دولت سر عواید گمرکات بود تا اینکه [استخراج] گاز شمال ایجاد شد که آن تقریباً ۱۰٪ عواید

را بدست می‌آورد. اساس مالی را از این خاطر آقای زابلی با ایجاد انحصارات تأمین کرد، اما بصورت تدریجی آن طرح تطبیق نشد. بعد از آن که کمک های بین المللی آمد اتکا سر گمرکات به حیث یک واحد واضح است. هر چه اتکای یک کشور سر گمرکات زیادتر باشد، به همان اندازه آسیب پذیر است. از این جهت است که من بین ترانزیت و گمرکات تفکیک میکنم. یکی از تغییرات عمده ییکه بوجود آمد، معلومدار سرمایه گذاری سر بندر حیرتان بود و ایجاد خط آهن. این همایش در قسمت تغییراتی که پیشتر گفتید، از نگاه امکانات تکنالوژی انتقال را به خط آهن که دو نوع بود: یکی از اینها خطوط آهن خصوصی ایجاد شده بود که تاسیساتی که در حیرتان بوجود آمد و قسمت دیگرش تاسیسات خط آهنی بود که به شهر مزار شریف خاتمه [می یافت]. اما مدیریت آن را بدست یک شرکت ازبکی داده بودند، [برای این] که این ظرفیت بدست افغانها بیاید، همیشه به کار شکنی مواجه بود. بخش اساسی ما - بعد از اینکه مسوولیت ریاست جمهوری به من رسید، مخصوصاً در دو سال اخیر، سر این بود که چطور تمام پرداخت ها را هم در گمرکات و هم در معاملات بین دولت دیجیتلی کنیم. از این جهت ایجاد تذکره برقی یک شرط اساسی بود و اگر به یاد تان باشد مقابل این هم کار شکنی های بسیار زیاد صورت گرفت و پروپاگند. در شروع ماه سپتمبر ۲۰۲۱ این طرح عملی میشد، ۵ میلیون نفر برای شان تذکره برقی توزیع شده بود تا ختم سال ۲۰۲۱ برای ۱۰ میلیون نفر [میرسید]. و غیر از آن زیاده از یک میلیون دوکاندار در این سیستم وصل میشدند که بانکهای ما به این ترتیب بیایند. پرداخت ها همیشه به مشکل بود و معاشات را هم دیدید، که معاشات بصورت برقی نبود. از این جهت، با مشکلات امنیتی ییکه ما داشتیم از یک طرف، مگر مخصوصاً دولت در حقیقت خصوصی شده بود و چون نیم دولت، کابینه مربوط به اشخاصی بود که مدافع امتیازات خود بودند و مقابل هر اقدام اصلاحی موقف می‌گرفتند، سرعت حرکت به پیمانته ای نبود که بتواند به آن سرعت لازمه تمام اینها را پیاده کند. باوجود این هم تغییرات زیاد آمد و موضوع جمع کردن عواید ما تقریباً دو چند شد و بصورت اساسی در حال تغییر بود که ما بتوانیم هم نوع عواید را تغییر بدهیم و از آن جهت در سیستم مالیه اصلاحات بوجود آمد، اما مشکلات اساسی باقی مانده بود. و نکته دیگر را فراموش نکنید، هر سال، در پنج سال آخر مسوولیت من، ما در حدود ۲۰٪ عواید ملی خود را از خاطر تخریبات طالبها و مخالفین سیاسی دیگر از دست میدادیم.

جنبش: مور یو ځل یوه بله خپرونه کې هم خبرې کړې وې چې هیوادونه د اورگاډي د پټلی یا د اورگاډو بیل گيجونه یا اندازې لري، دغه جلا والی ته چې مثلاً شمال کې د روسیې سیستم کارپري، لويديځ کې ايران خپل سیستم لري شاید پاکستان خپل ولري، دغو ته په پام سره، کوم ترتیبات زمور په کوم بندر کې د عملي کېدو په حال کې وو چې د گيجونو دغه بدلون ته دغه بندرونه آماده شي چې مور وکولای شوو په آسانی باندي اورگاډي هیواد نه تېر کړو؟

دکتور غني: مور څلور نوع گيجونو سره په گاونډيو هیوادونو کې راشه درشه لرو. اول روسي گيج دی چې ټوله مرکزي آسیا تر اوکراین او دې پورې په دې باندي تړلي او د پخواني شوروي اتحاد ټول جمهوریتونه په دې گيج کې دي. له حیرتان نه تر مزار شریفه هم همدا گيج دی. ازبکستان او تاجکستان او ترکمنستان او قزاقستان، قرغیزستان سره هم چې په دې باندي غږېدو بالاخره زمور نتیجه دا وه چې دغه گيج به ازبکستان له پاکستان سره وتړي. دویم گيج چې کار لاندې و او د ايران له خوا پیسې یې ورکول کېدلې، د خوف - هرات پروژه وه چې پرمختگ وشو، د هرات ښار ته نه وه رسېدلې، دا گيج بین المللي گيج دی او د دې لپاره باید یو ځای ولری چې دا دوه گيجه څنګه سره تړل کېږي. زمور ټوله طرحه دا وه چې د دوو گيجونو د [تعویض] بهترین ځای به هرات وي. دلته له ۲۰۰ تر ۴۰۰ جریبو ځمکه مو په کار ده. د هرات اوسني گمرک د دې ظرفیت نه درلود، ځکه چې ښار ته نزدې و او نتیجه یې څه وه؟ یوازې ۸ ساعته د شپې له خوا لاریو حرکت کولای شو. نو ضرور وه چې دا گمرک بدل شي او هرات باندي مو ډېره لویه پانګه اچولې وه، په نورو ځایونو کې. گمرکاتو ته که د پخوا له نظر نه وګورئ څو کوټې او څو ځایونه وو یا تمځایونه وو. په اوسني لاره د گمرک نقشه کول لکه د هوایي اډې نقشه کول دي او د دې لپاره هغه شرکت چې مور او تاسې ور باندي غږېدلي یوو چې زمور د شپږو ښارونو نقشه یې جوړه کړله، د نړیوال بانک له خوا دوی سره نتیجه یې ته رسېدلي وو چې دوی زمور د گمرکاتو نقشې وکړي، ځکه باید یو پوځ اساس یې ایښودل شوی وای چې څو لسيزې دوام وکړي او دلته به بیا راشوو چې د دې معیارونه څه دي. له بلې خوا نه قندهار کې چمن سره پانګه اچول په دې پکار دي چې چمن ته مور رسېږو او باید ورسېږو. هاخوا ته باید پاکستان دې ته حاضر شي چې هغه رېل پټلی باندي پانګه واچوي، اما عمده ترینه خبره په دې کې دا ده چې، که پاکستان سره مور غږېږو باید په کراچۍ کې په اساسي توګه بدلون راشي. او زمور بدیل وړاندیز دا و چې باید د قاسم بندر [ته ورسېږو]. هلته که لاړ شوو، ځکه چې زمور واردات له کراچۍ نه له یوې خوا نه سیاسي

چلند ورسره کپري او له بلي خوا نه د فساد مساله ده. زموږ داسې واردات هم وو، د هلمند تاسيسات يې يوه نمونه ده چې پنځه کاله يا لس کاله په کراچۍ کې پاتې وو او هلته هم هره ورځ چې پاتې کېدل، هغه [څه] چې ډيمرج ورته وايي هغه يې خوږ. که بين المنطوي او بين المللي ترانزيت باندې راځوو، بې له روښانه او د اعتبار وړ موافقتنامو نه دا نشي کېدای. او ځکه ما شرط ايښي و چې که دوی غواړي چې مرکزي آسيا ته ورسېري موږ بايد د بين المللي اصولو په اساس باندې له يوې خوا نه هندوستان ته لاره د ترانزيت ولرو او له بلې خوا نه امکانات د دې ولرو چې موږ ته د اوسپنې پټلۍ انتقالات برابر کړي. د دوی لارې راتلې - تر څو چې موږ ور باندې محدوديت کېښود، اما زموږ لارې يې نه پرېښودلې چې کراچۍ ته لارې شي. نو د مساوات خبره ده، ځکه چې يا دولت په دولت روابط شته يا نشته. مرکزي آسيا په مفته نشئ ورکولای، په بدل کې يې بايد واضح امتيازات واخلي، چې زموږ ملي گټو او همدغه رنگ مشترکو گټو ته رسېدای شو، اما دا يواځيزه نه شي کېدای.

جنبش: با توجه به همين پاراگراف اخير پاسخ تان، البته در افغانستان - غالباً چیزی را که من می شنيدم، اين بود که کشورهای همسايه در بنادر حق به اصطلاح (ويتو) دارند. هر وقتی که خواستند دروازه ها را می بندند، هر وقتی خواستند از خاک ما استفاده ميکنند، برعکس ما هيچ صلاحيت نداريم. مثلاً در بندر حيرتان پل دوستی به دست جانب ازبکی است. در تورخم و سپين بولدک پاکستان کنترل ميکند و شايد هم در غرب ايران، چرا چنين است؟

دکتور غنی: در نظر داشته باشيد که بعد از ايجاد مناسباتی که ما با آسیای مرکزی بوجود آوردیم، راه آسیای مرکزی به روی ما بسته نشد هيچوقت. و مثال بسيار زنده اش فاجعه کوويد است. در دوران کوويد یک روز نه قزاقستان، نه ازبکستان، نه ترکمنستان بنادر خود را به روی ما بسته نه کردند. چون در اینجا اساس یک احترام متقابل و منافع متقابل به صورت واضح گذاشته شد بود. با آسیای مرکزی مناسباتی را که ما بوجود آوردیم و ارتباطی را که هزارها سال با آسیای مرکزی داشتیم، اما بعد از ايجاد تعرفه امپراتوری زاری در ۱۸۹۸ تضعيف شده بود، دوباره زنده کردیم. دوم، ايران در دوران کوويد تنها در حدود یک ماه، که کوويد در اوج بود، سر بندر محدوديت ها وضع کرد و از اين جهت بود که گندم کمکی هندوستان هزارها تن از راه ايران انتقال داده شد و اینجا هم منافع مشترک بود. کشوری که همیشه از ترانزيت بدبختانه استفاده سياسی کرده، پاکستان بود. از دوران صدارت داود خان شروع

که مجبور به استعفی اش شد و بالاخره میانجی گری شاه ایران بود که ترانزیت را دوباره باز کرد و دوران های مختلف. و همچنین این فصلی است. هر بار که ما موسم صادرات میوه جات خود را داشته باشیم، خاصاً انگور ما را [دروازه ها را می بندند]. از این جهت است که ما باید به یک موافقه واضح برسیم و حال افغانستان در یک موقعیتی است که تعادل را ایجاد کرده میتواند، چون ما به یک کشور مرتبط نیستیم. این کوریدورهایی که ایجاد شده، موجب این میشود که ما با همه امکان روابط مثبت داشته باشیم، بدون اینکه تحت سلطه یکی شان باشیم. از همین خاطر است که تأکید دوامدار من سر اینست که به طرف موقعیت افغانستان به حیث یک سرمایه طلایی ببینید، که امکان این را فراهم میکند که به یک کشور عمده ترانزیتی بدل شویم. و در ترانزیت سرعت حرکت و اعتماد و سرمایه گذاری همه جانبه از همه جهت ها به نفع هر کشور است. و مثال زنده اش را در برخورد با ترکمنستان و ازبکستان دیده میتوانید. اول خط آهن را هم به آقینه هم به توره غندی، کشور دوست ما ترکمنستان به پول خود ترتیب داد و هم تاسیساتی را که در ترمذ بوجود آمده، و یک تاسیسات نهایت وسیع است، ازبکستان در اختیار ما قرار میداد که بتوانیم به قیمت بسیار ارزان از اینها استفاده کنیم و یک قسمت مواد زراعتی خود را پروسس کنیم و از اینجا گمرکات تا روسیه به یک صورت انجام داده میشد. و هم تسهیلاتی را که قزاقستان و ازبکستان هر دویشان در انتقال گندم برای ما بوجود آوردند بر اساس منافع مشترک بوجود آمده بود. راه دیگری که ما سرش کار کرده میتوانیم یک کوریدور زمینی و دریایی به چین است که شاید ارزانترین کوریدور ما در آینده صورت بگیرد و مهمترینش اینست که خط آهن پنج کشور که زیر بحث بود، آن هم از نکات عمده است. پهلوی این، تنها گمرکات را دیده نمی توانید، ترانزیت گاز، تیل، برق کُل اینها در جز ترانزیت میآید. و هم میدانهای هوایی بزرگی را که فعلاً به حیث یک سرمایه گذاری داریم، این را به حیث نقاط کلیدی دیده میتوانید و این مناسبات ما را با همسایه ها بصورت اساسی تغییر داده میتواند. اگر پاکستان بخواهد که از همه اینها محروم باشد باز میتواند بصورت دوامدار استفاده سیاسی کند، در غیر آن همه به یک چارچوب همکاری اقتصادی رسیده میتوانیم، که بتوانیم همه ازش استفاده کنیم و استفاده مثبت باشد. خاصاً مناسبات تاریخی ما با خیبر پختونخوا و بلوچستان قسمی است که ارتباطات را بصورت اساسی بر اساس نفع مشترک تأمین کرده میتوانیم.

جنبش: که زه سم پوه شوی یم، یعنی تر هغو پورې چې افغانستان په سیاسي - اقتصادي او نورو ډگرونو کې پیاوړی دریځ ونه مومي، کېدای شي گاونډیان له گمرکونو او بندرونو نه دغسې یوه استفاده وکړي او دا که افغانستان مختلفې لارې خلاصې کړي له دغه انحصار نه به راوځي. دلته مې یوه لنډه پوښتنه دا ده - که څه هم تېره خپرونه کې دې باندې هم لږ وغږېدو، هغه د سراج الاخبار مثال مو چې راوړ د سمرقندي ملا چې دې خوا راغلی و، مالونه یې ترې شکولي وو. گمرکونه، بندرونه داسې وي لکه شیرینی او خواږه چې هر ځای کې مچان وي ورته راټولېږي، یعنی فساد په کې شته، په دا ټولو دورو کې، آن ستاسې تر دورې پورې، د گمرکونو فساد په کلي ډول ورک نه شو، یعنی په اصطلاح ولې په دې شیرینی باندې دا امکان پیدا نه شو چې یو څادر، یوه جالی وغوړېږي چې مچان پرې کې نه شي؟

دکتور غني: بالکل، خبره مو ډېره مهمه ده جنبش صاحب او خبره په دې کې ده چې باید وگورئ چې څه رقم حکومت ما ته په میراث راغی! که موږ هغه طرحې - چې ما د مالېې د وزارت په دوران کې وړاندې کړې وې، [عملي کړې وای]، نتیجه به ډېره بلې خوا وه، مگر د سفیر خلیلزاد په مشورې باندې دوی هغې طرحې ته ورسېدل چې نوم یې هم ډېر واضح (د جنگسالارانو طرحه) وه او هغه دا وه چې څنگه جنگسالاران راوړي حکومت ته او حکومت یې دوی ته وسپاره. څه توقع مو درلوده؟ او بې له هغه نه روابطو د پارلمان ته گورئ او بیا ولایتي شوراگانې دې کې راغلې او بیا پولیس. د کورنیو چارو وزارت فساد بې حده و او دا ما هر وار خپل دوران د مسوولیت کې ويلي دي. د کورنیو چارو وزارت نه فاسد تر وزارت شاید منطقي که نه وي. بل، هوایي ځواک د افغانستان نه، د جنرال فلینت مصاحبه چې اوس خپره شوې ده - ځکه چې واشنگتن پوست وکړای شو چې دا سري اسناد په لاس راوړي، په واضح توگه وايي چې هوایي ځواک په قاچاق د مواد مخدره کې دخيل شوی و. وختې چې اساساتو ته راځئ، ۲۰۰۲ کې، انتقالي دورې کې دا فرصت و چې ډېر ټينگ تهداب کېږدئ او هر وارې نور پورونه ور باندې کېږدئ، اما وختې چې تهداب کور شو، دې دوام وکړ او حداقل ۵۰٪ د افغانستان د گمرکاتو عواید فساد کې تلل او زورواکانو لاس کې او نورو او د لارو منځ کې هم معلومدار، هم پولیس په کې شامل وو او هم طالبان او نور. ځکه له یو خوا نه قراردادونه وو چې انتقالاتو لپاره ورکړل شول او د دې پر ځای چې دولتي انتقالات تقویه شي، خصوصي شرکتونو ته ورکړل شول او دا ټول هغه یو راپور دی چې د امریکې د کانگرس له خوا لیکل شوی و په نامه د Warlord Incorporate چې ښيي څنگه ټول قندهار - کابل لارې کې فساد په څه پیمانې ورسېد او بیا دا څومره پراخ شو. ځکه موږ باید

په اساسي توگه بېرته دې ته راشو. د ملي ځواک معنی څه ده؟ ملي ځواک معنی دا ده چې قوانین تطبیقېږي او په یو رقم تطبیقېږي، نه دا چې مختلف نرخونه وي او په افرادو پورې تړلي وي او تر څو چې ملي ځواک منځ ته را نه وړي، گاونډیان درباندي پیاوړي دي. هغه خبره چې د تعجب وړ ده، دا ده چې سره د دې ټولو مشکلاتو باندي مور څومره پرمختگ وکړ او څنگه یو لیدلوری مو راوړ چې مرکزي آسیا ته قناعت ورکړو، ایران ته قناعت ورکړو، چین سره او حتی روسیې سره په خبرو کې اوسو، آذربایجان او دې سره چې لارې برابرې کړو. بیا هم وایم، بې له دې نه چې افغانستان په یوه اساسي صادروونکي هیواد باندي بدل شي، هوسایي نه راځي. یو میلیارد ډالرو ته رسېدلي وو په صادراتو کې، پنځو میلیاردو امکان درلود، په پنځو کالو کې. او اوس هم که ۲۰۴۷ ته گورو باید بېرته په دې باندي راشو چې څنگه د خپل ولس هوسایي ته گورو او څنگه هغسې تهدابونه جوړوو چې هغه باندي په راتلونکو سلو کلو کې نوره وده وشي. کوریا په دې کې یو ډېر لوی مثال دی. له کوریا نه خپل شوی ملک پس له دویمې نړیوالې جگړې نه څکه چې لویه جگړه هلته وشوله، موجود نه و، او نن د هغوی پرمختگ غوندې، په هغه چټکۍ یې چې کړی، بل مثال نشته. نو طرحې په کار دي او د هغه تطبیق په کار دی.

جنبش: یک تصویري از عواید بندری ما - اگر ارقام دقیق هم نباشد بصورت کُل به شنونده ها بدهیم که باوجود اینکه شما گفتید که حداقل ۵۰ درصد عواید حیف و میل میشد، جنگسالارها و دیگرها میبردند، باقی مانده آن در عواید ملی کشور چه نقشی داشت؟ تا چه حدی ازین مدرک میآمد؟

دکتور غنی: نقش بسیار عمده بود، از خاطری که حداقل بین ۴۰ تا ۵۰٪ عواید ما از گمرکات بود. درشت ترین رقم عواید ما از گمرکات بود. از این جهت ضرور بود که بالای آن تمرکز شود و ما دارای تاسیساتی باشیم که ما را امکان این را بدهد. از یک طرف تاسیسات زیربنایی است، اما از طرف دیگر آن سرمایه بشری است و این مسلکی است. تا مسئله ترانزیت - چه هوایی است، چه زمینی است، چه در بعضی نقاط دیگر که دریایی داریم یا خطوط آهن است، به اساس یک دیدگاه واضح - که رفاه افغانستان به این بسته است، و هم در صادرات، واردات و ترانزیت بین المنطوقی و بین المللی نقش دارد؛ تا این مورد در نظر گرفته نشود، این عملی نمیشود. ما و شما بحث های زیاد داشتیم که کدام بار را باید رئیس جمهور یک کشور تحمل کند. طراحی است، هدایت است، مدیریت است، تقسیم

وظایف است و وقتیکه هر بار در هر بخش آن کارشکنی به یک فرهنگ عام مبدل شده باشد و دیدگاه - مثلیکه در اول گفتیم، میراث دهه بعد از خروج قوای اتحاد شوروی بود، که هر چه که املاک عامه بود، مبدل شد به این که املاک شخصی است. و تا این ذهنیت را از بین نبرید و به بیت المال به اساسی که حضرت عمر (رض) گذاشته نرویم، و مسوولیت بیت المال بصورت اساسی گرفته نشود، این ذهنیت تغییر نمیکند. در دوران وزارت مالیه من وقتیکه مرا گفتند که معامله کن و امتیازات خاص بده، من گفتم اساس بیت المال را حضرت عمر فاروق گذاشته، از این میراث اگر میخواهید من برآیم، برایم تشریحات بدهید. آیا در مال غصب نماز خوانده میتوانید؟ نخیر! حدود بسیار واضح است. و دوم عواید گمرک یا موقعیت یک گمرک، موقعیت یک ولایت یا یک گروپ خاص نیست. این یک سرمایه ملی است، از خاطر کُل ملت باید از پیشش استفاده شود. یک دیدگاه ملی با چارچوب منطقی، آسیایی و بین المللی و جهان اسلامی به کار است که تا تمام این حلقه ها را - پنج حلقه عمده بیکه ما در این قرار داریم با ممالک همسایه، باید در نظر بگیریم و از این جهت معیارهای واضح بین المللی وجود دارد. بدبختانه جز چین، هیچ یک از کشورهای دیگر همسایه ما به آن مقیاس مدیریت [بنادر] نرسیده که در معیارهای بین المللی در مدارج عالی قرار بگیرد. اکثر شان نزدیک به ما، اما در سالهای آخر ما در بدترین معیارهای بین المللی قرار داریم، نه در بهترین اش. و برای ۲۰۴۷ واضح است که اگر میخواهید که افغانستان مرفه بوجود بیآید، باید این معیارهای بین المللی را تا آن وقت ان شاء الله تعالی به سر رسانده باشیم.

جنبش: او چې دا خپرونه په همدغه وروستی جمله باندې راټوله کړو چې تر ۲۰۴۷ کاله پورې په دغو شلو یا څو ویشو کلونو کې بندرونه او دغه گمرکی تاسیسات چې په سرحدی نقطو او ډیورنډ کرښه باندې دي، دا هم د تسهیلاتو او امکاناتو له پلوه او هم د بشري او تخنیکي تسهیل او تجهیز له پلوه، څنگه اصلاح شي چې افغانستان لږ تر لږه دغه سیمه کې د هیوادونو سیال کړي؟

دکتور غني: معیارونه واضح دي جناب جنبش صاحب، اساسات یې اینودل شوي دي، د هغو اساساتو په اساس باندې که ملي اجماع جوړه شي، مشروعیت راشي او هدف په دې باندې وي چې افغانستان هوسا شي، دا په پنځو تر لس کالو باندې عملي کولای شئ او په ۲۳ کلونو کې ان شاء الله تعالی منطقي سره، نه یوازې سیال کېدای شئ، بلکې یوه نمونه کېدای شئ چې د هغه په اساس باندې ټول درته په

قدر و عزت و گوري او هغه اړيکې راشي چې هم زموږ گټه وي په کې او هم د نورو، ځکه زموږ او ستاسې متل دی: که ورورولي کوو، ښه، مگر منځ کې بايد حساب وي او په حساب کې هېڅ گاونډي ته موږ مجبور نه يوو چې د تسيلمې خط ورکړو يا د دوی د بادارۍ ضرورت يا دا چې موږ باندې جبر وکړي، ځکه چې موږ سره هم دا امکانات شته چې خپلې لارې بدلې کړو او نور امکانات راشي. هر ملک چې ونه غواړي چې زموږ له موقعيت نه په مساوات او د مشترکو گټو پر اساس اقدام وکړي، ځان ته به ضرر رسوي، اما دې کې زما ليدلوری دا دی چې موږ نتيجه ته رسېدلای شو، په شرط د دې چې خپله وحدت ولرو او خپله تگلاره معلومه کړو.

جنبش: بسيار تشکر رئيس جمهور محمد اشرف غنی از اشتراک تان در اين برنامه. تا برنامه ديگر که موضوعات ديگر را مطرح خواهيم کرد، با شما و با شنونده های عزيز در همين جا خدا حافظی ميکنم. تا بعد.

دکتور غنی: تشکر از جناب شما، سلام های گرم و احتراماتم به هموطنها در هر جایکه تشریف دارند، به خواهرها و برادرهای عزیزم، خاصتاً به جوانها و اطفال ما. زنده باد افغانستان، یشه سین افغانستان، تل دې وي افغانستان.